

IPM

Vajon az ezotérikus gondolkodók állításai mennyiben állják meg a helyüket a tudomány módszereivel vizsgálva?

Egyszerűsítő

Nem megy jól a sorod mostanában? Hát ezt jól bevonzottad magadnak! Fáj a hasad? Valamit az életedben nem tudsz megemészteni! Túlsúlyosnak érzed magad? Soha többet ne egyél szénhidrátot! Rossz irányba halad a világ? Persze, mert titkos szabadkőműves összeesküvés irányítja! Úgy érzed, mehetnének jobban is a dolgaid? Próbáld ki ezt, ettől egy csapásra megváltozik az életed!

Ismerős típusmondatok? Az elmúlt egy-két évben feltűnően sokszor tapasztaltam, hogy egy magánbeszélgetésben valaki váratlanul és általában kéretlenül, valamilyen beszélgetésbeli hívószóra reagálva a fenti mondatokhoz hasonlóval kezdett bele hosszú, vehemens meggyőző beszédbe egy olyan újkeletű ideológiai rendszerről – és nemegyszer az ehhez kapcsolódó, általa árusított termékcsoportról –, ami néhány perc alatt elmondható, egy vagy kisszámú szabállyal magyarázza meg az egész világ működését. Az ilyen esetek megszorodása miatt tűnt fel, hogy nemcsak hasonlóságok, de ugyanazok a szerkezeti alapok figyelhetők meg számos különböző népszerű ezotérikus, átermészetgyógyász, dietetikus, multilevel-marketinges vagy akár világpolitikai modellben. A legfélelmetesebb azonban az, hogy ezek a valóságtól igencsak távol álló egyszerűsítő rendszerek, vagy működésük alapján még inkább túlegyszerűsítő rendszerek, az elmúlt években észrevétlenül szivárogtak be a mindennapi gondolkodásunkba. Mégis hogyan lehetséges, hogy ma ennyire népszerűek az ilyen alapállításokra épülő könyvek, csoportok és termékek?

Kizökkent világ

Az egyszerűsítő rendszerek a körülöttünk lévő posztmodern, globális világ, a politikai-társadalmi-pénzügyi rendszer, az emberi test, illetve az életünk alakulását befolyásoló számtalan külső tényező bonyolultságából és átláthatatlanságából táplálkoznak. Célpontjuk mindig olyan rendszer, aminek megértéséhez hosszú éveket kellene eltöltenünk egy felsőfo-

E rendszerek visszatérő kimondott, vagy sejtetett kulcsmondata pedig az, hogy használatukkal újra mi irányíthatjuk a saját életünk

rendszerek

kü intézményben, és még akkor is messze járnánk az adott terület teljes megértésétől. Valahol jogos a kortárs nyugati világban élő ember kiábrándultsága, amikor azt látja, hogy a technológia bámulatos fejlődése és a globalizáció nem képes választ találni emberi alapproblémákra, alapbetegségekre, sőt mintha csak egyre újabbakkal és újabbakkal állnánk szemben.

Ennek a másik oldalán viszont mintha az elmúlt évtizedek belénk neveltek volna valamilyen torz versenyszellemet is. Mintha belénk ragadt volna a hidegháborús időszak ideológiája, hogy nekünk kell győznünk, nekünk kell jobbnak lennünk, mert a túlélésünk múlik rajta. A háborús helyzet ugyan megszűnt, de a tökéletesség ideáljának, vagy inkább torz ideológiájának propagálása nem maradt abba, mai napig megtalálható a gyerekmeséinkben, népszerű magazinokban, reklámokban. Utóbbi esetben persze nem csoda, hiszen a reklám célja mindig az, hogy valamilyen hiányérzetet keltsen a vásárlóban, melynek feloldására aztán a kínált terméket mutatja be a legalkalmassabbként – ez az alapstratégia egyben számos egyszerűsítő rendszer alapja is, akár konkrétan árul valamit, akár nem.

Van tehát egy hatalmas ellentmondás. Egyfelől különböző helyekről folyamatosan sulykolják belénk, hogy valamilyen módon tökéletesítsük magunkat: szerezzünk minél több tudást, legyünk minél karcsúbbak és izmosak, viselkedjünk erkölcsösen és példamutatóan, vagy épp vásároljuk meg azokat a termékeket, amik kipótolják életünk hiányzó részeit. Másfelől a megszerezhető-megszerzendő dolgok egyre növekvő mennyisége miatt a feladat egyre lehetetlenebbnek tűnik, ráadásul gyakran azt látjuk, hogy nem elégséges, amit teszünk. Hiszen míg mi megtesszük a mi részünket, az eredmény részben, vagy egyáltalán nem ugyanaz, mint amire ígéretet kaptunk.

Az egyszerűsítő rendszerek erre az ellentmondásra kínálnak választ. Azt mondják, hogy a világ valójában egyáltalán nem bonyolult. Működése valójában

könnyen átlátható, az élet problémái főleg egyszerűen megoldhatóak. Ehhez csak néhány, egy kézen megszámolható mennyiségű alapszabályt kell megjegyezni – azon belül is általában egyetlen főszabályt. Vagyis: nem kell egyetlen végeznünk ahhoz, hogy bármilyen betegségünkre gyógymódot találjunk, sőt

gában már a mennyisége is indok lesz arra, hogy az miért működik.

Ezzel el is érkeztünk a vonzás törvényéhez, ami az elmúlt évek legnépszerűbb, az eddig említett összes jellemzőt magában hordozó ezoterikus egyszerűsítő rendszere. A mi kezünkbe adja az életünk teljes irányítását, gyógyulást, boldogságot és gazdagságot ígér mindenfajta befektetés nélkül, közben a szerzők egyetlen félórás előadására százezer forintnak megfelelő dollár a belépő, és mindezt egyetlen mondat tal éri el: életed minden történést a saját gondolataid irányítják.

Egy texasi házaspár, Esther és Jerry Hicks a nyolcvanas években elkezdett könyvsorozatban ötvözte a harmincas évek gazdasági világválsága idején elterjedt sikerre motiváló önségítő könyveket és a médiумok által közvetített égi üzenetek műfaját. A szerzők saját bevallásuk szerint két forrásból merítettek: a Jane Roberts-féle Seth-könyvekből (az alapkoncepció azonos: magasabb rendű szellemi lények a feleségen keresztül üzennek az emberiségnek), illetve Napoleon Hill Gondolkozz és gazdagodj! című művéből. Ugyanakkor, míg Hill az olyan tulajdonságokat emelte ki a siker kulcsaként, mint az önbi-zalom, a koncentrált figyelem, az együttműködés vagy a tolerancia, Hickséknél a boldog élet titka már a hedonizmus, az önzőség, a másokon való áttaposás és saját negatív érzéseink elfojtása. A részben hasonló üzenetű Mi a csudát tudunk a világról? álkvantumfizikai filmmel ellentétben A vonzás törvénye még csak a tudat szintjéig sem megy el, amikor az embernek a világ befolyásolására való végtelen képességéről beszél. Hickséknél már a pusztá gondolkodás is

Hickséknél már a pusztá gondolkodás is teremt, folyamatosan: mindenki, mindent a gondolataival vonz be, jót, rosszat egyaránt, akár akarja, akár nem

másokat is meggyógyítsunk. Nem kell szakmát tanulnunk ahhoz, hogy kis erőfeszítéssel biztosítsuk az anyagi jólétünket. Segíthetünk másoknak, megoldhatjuk a konfliktusainkat, megszerezhetjük a valódi tudást – az egyszerűsítő rendszerek minden emberi hiányérzetre és vágyra megoldást kínálnak.

E rendszerek visszatérő kimondott, vagy sejtetett kulcsmondata pedig az, hogy használatukkal újra mi irányíthatjuk a saját életünket. A világ és az élet történéseinek kiszámíthatatlansága, a bonyolult rendszereknek való kiszolgáltatottság érzése miatt ez a lehető legkecsegtetőbb ajánlat. Ráadásul minél bonyolultabb a világ, annál egyszerűbb lesz a rá adott válasz – egy végtelenül bonyolult világra akár csak egyetlen mondat.

Gondolj szépet, mentsd meg a világot!

Az egyszerűsítő rendszerek természetesen legkönynyebben népszerű ezoterikus szerzők műveinél ismerhetők fel, ők ugyanis nem kertelnek. Nyíltan kimondják, hogy az univerzum ilyen egyszerűen működik, és hogy erre ők jöttek rá. Hogy kire hivatkoznak, az a divatokkal változik: a nyolcvanas években még az ufók vezették a sort a nagy igazságok átadásában, a kilencvenes évek óta angyalok, magasabb dimenziójú szellemi entitások, sőt Jézus Krisztus is gyakran szerepel forrásmegjelölésként. Mögöttes marketing: hát ha maga Jézus mondta, az biztos úgy van!

A rendszer működésének bizonyítására manapság a két legnépszerűbb magyarázat egyike az áltudományos. Az igazán puritán ezoterikus egyszerűsítő rendszerek azonban illő módon főleg egyszerű magyarázattal támasztják alá saját működésüket: az állítottak azért vannak úgy, mert ez a törvény. Egyéb megjelenési formái: mert ez az Igazság; mert ez egyszerűen így van. Ezek után pedig elég több tucat, esetenként több száz, a rendszerhez gyártott példa, melyeknek önma-

teremt, folyamatosan: mindenki, mindent a gondolataival vonz be, jót, rosszat egyaránt, akár akarja, akár nem.

Hicksék rendszerében, mely erre az egyetlen alaptételre épül, a saját gondolatai bevonzó erején keresztül mindenki azt kapja a világtól, amit megérdemel. Ha jobb életre vágyunk, csak jó dolgokra kell gondolnunk, és mindent megkapunk, amit akarunk. De fordítva is működik, és itt kezdenek igazán messzire menni a következtetések. Ha valakivel rossz dolgok történnek, azon nem kell segíteni, mert ő vonzotta be magának. Hosszú példák részletezik, hogy a rendelkezéssel születők maguk akartak így születni, az orvosok és a védőoltások terjesztik a betegségeket, a rákszűrés teremt a rákot, sőt a náci Németországban ha egy zsidó embert elvitt a Gestapo, azt csakis azért tette, mert az a zsidó ember negatívan gondolkodott.

Stephen Wolinsky gestalt-pszichológus értelmezésében a rendszer annak a csecsemőkori időszaknak a misztifikálása, amikor valamire igényünk volt, sírtunk, mire vagy megjelent valamelyik szülő vagy gondozó, vagy nem. Ha megjelent, levonhattuk a következtetést, hogy hatalmunk van felette,

hiszen bármikor el tudjuk érni, hogy megjelenjen. Amikor viszont nem jelent meg, arra juthattunk, hogy velünk van valami baj. Ennek

a hatásmechanizmusnak a felnőttkori kivetítése az, hogy mi vonzzuk be mindazt, ami velünk történik.

A Hicks-féle könyvekre épülő, tanításiakat emberek tízmillióihoz világszerte

eljuttató A Titok a politikailag legkevésbé korrekt részeket bár nem vette át, így is megmaradtak benne a Melvin Lerner szociálpszichológus által igazságos világnak nevezett jelenségcsoport elemei, mint amilyen az áldozathibáztatás, vagy a tények elferdítése a világ igazságosságába vetett hit fenntartása érdekében. A másik oldalon pedig a Hicks-, a Titok- és a hasonló könyvek által propagált túlzó optimizmus a túlzóan pesszimista gondolkodáshoz hasonlóan szűk látókörű, irreális világméretet eredményez csak.

Közben viszont létezik egy középút, az az egészséges belső optimizmus, amikor a saját magunkkal és a világgal kapcsolatban nem elvárjuk, hanem inkább aktívan keressük a jó lehetőségeket, amikor a dolgok jó oldalát nézzük, a félig teli poharat a félig üres helyett, és amikor nem hamis ábrándokkal, de nem is kudarcvárással, hanem reménnyel állunk hozzá a jövőhöz – azt pedig tudományos kísérletek is igazolják, hogy ez a fajta belső optimizmus segíti többek között az immunrendszer működését.

Magyarázzák magukat akár tudományos, akár spirituális indokokkal az ezoterikus egyszerűsítő rendszerek, egy alapvető ellentmondás az általam ismert

Amerikai ezo-mozgalmaknál a jelenleg legnépszerűbb áltudományos terület az egyszerűsített kvantumfizika, amit kvantummisztika gyűjtőnévvel is illetnek

összes ilyen modellben megtalálható, hiszen kimondva-kimondatlanul mindig az univerzum örök érvényű alaptörvényeit ismertetik. Ezek a törvények azonban valamilyen furcsa véletlen folytán épp az effajta könyvek leggyakoribb vásárlói, a modern fogyasztói társadalomban élő középosztálybeliek igényeinek és vágyainak kielégítését szolgálják – hogyan teremtsünk magunknak erőfeszítés nélkül előléptetést, jobb kocsit, nagyobb házat, vagy jobb szexet.

Mindezzel nem is lenne probléma, ha ezek az elméletek csak kósza hobbiezoterikusok teadélutánjain kerülnének szóba. Az elmúlt években azonban ezek a rendszerek áterjedtek az élet más területeire, és a rendszerbe gyakran beemelt vehemens térítési módszerekkel ma főleg Amerikában, de Magyarországon is simán beépülhetnek országos tévécsatornák műsoraiba, bármiféle kommentár vagy kritika nélkül. Amikor pedig már arról szólnak ezek a rendszerek, hogy orvosi kezelés helyett alkalmazhatóak például a rák gyógyítására, vagy hogy meg kell állítani adott etnikai, vallási vagy más csoportok világitányító össze-

esküvését, azzal már átlépi azt a határvonalat, ami mögött a politikai és vallási radikalizmus területei húzódnak.

A kvantumakarát és az ősfűk

Amerikai ezo-mozgalmaknál a jelenleg legnépszerűbb áltudományos terület az egyszerűsített kvantumfizika, amit kvantummisztika gyűjtőnévvel is illetnek. Wigner Jenő Nobel-díjas fizikus annak idején a kvantummechanikai mérések alapproblémájára

Ahhoz, hogy egyszerűsítő rendszerre bukkanjunk, ma már egyáltalán nem kell a kortárs ezoterikus művek közt kutakodnunk

(maga a mérés is befolyásolja a mért dolgot) azt vetette fel, hogy valamilyen módon a mérés végző személy tudata is kölcsönhatásban van a mérés eredményével. A te irányítod az életed típusú ezoterikus egyszerűsítő rendszerekben ez már nem elméleti felvetés, hanem tény; nem a tudat megfigyelése, hanem az elme gondolata, az akarat, vagy a vágy okoz változásokat; és a változás nem a szubatomi részecskék területén, kísérleti körülmények között, hanem a körülöttünk lévő világ folyamataiban történik.

Bár az egyszerűsítő rendszerek előszeretettel építenek korai kvantumfizikai problémákra, a tudományág ma már teljesen máshol tart, mint nyolcvan évvel ezelőtti megalakulásakor, és bár azt egyszerűsítő rendszerekben gyakran állítják, egyáltalán nem dőlt össze tőle a konvencionális tudomány. Erre többek között dr. David Albert hívta fel a figyelmet, aki a *Mi a csudát tudunk a világról?* című népszerű áltudományos film kevéssé, valódi tudományos diplomával rendelkező megszólalóinak egyike volt. Albert bár nem osztja az egyszerűsítő rendszerek filmben elhangzó tárházát (többek között „az agyunk tíz százalékát használjuk csak” népszerű, de teljesen alaptalan mondatot), interjúját mégis úgy vágják össze, mintha az elmondottakkal alátámasztaná, hogy az emberi tudat képes behatóan befolyásolni a világ működését.

A tudomány egyszerűsítésének másik népszerű célpontja a történelemhez, főként a letűnt korok kultúráihoz kötődő ismeretanyag elferdítése. Az egyszerűsítő

álrégészet például a komplex történelmi folyamatokat magyarázza vagy a történelem ismeretlen részleteit foltozza be a maga módján. A tudománytalan érvelési mód leggyakrabban a logikai ugrás formájában nyilvánul meg. Erich von Däniken érveléstechnikájában például, ha egy ókori építményt nehéz lett volna embereknek megépíteni, akkor ebből a tényből szinte biztosan következik, hogy azt földönkívüliek építették.

Az áltörténezet másik népszerű alfaja az álnyelvészet, ami a többi tudományos területnél alkalmazott módszerhez hasonlóan figyelmen kívül hagyja a nyelvészet minden szabályát. Általában kizárólag hangalaki hasonlóságok, szótagegyezések alapján vonnak párhuzamot egy általában több ezer éves nyelv és egy másik, mai nyelv között, pedig egy nyelv beszélt formája pár száz év alatt is teljesen megváltozhat, illetve számos kihalt nyelv esetében csak feltételezhetjük a kiejtést. Az ilyen összehasonlítások főleg a XIX. században voltak népszerűek, például a magyart közel- és távol-keleti nyelvekhez kötő laikus próbálkozások esetében.

A laikus számára nehéz megkülönböztetni a tudományos szövegeket az áltudományosoktól, főleg ha dokumentált, ellenőrizhető tudományos részgazságok szolgálnak az utána következő áltudományos kijelentések alapjául. A tudományosság bizonyítására használt egyik gyakori módszer a dr. vagy PhD. előtagú szerző vagy megszólaló – miközben a szövegnek köze sincs a területhez, amiben a szerző a diplomáját szerezte.

Ennél viszont jóval egyszerűbb módszer az álcitalás. Van könyv, ami közepesen ismert hollywoodi színészeket idéz szakértőként a bemutatott spirituális energiázó-gyógyító módszer működésének bizonyítására. Más szerzőcsoportok rendszeresen egymást citálják a könyvekben, hogy ezzel támogassák egymás elméleteit. Magyar áltudományos szövegekben gyakoriak az olyan láb- és végjegyzetek, amik teljesen másról szólnak, vagy akár egyáltalán nem is létező forrásokra mutatnak.

Csábító ajánlat, ne hagyja ki!

Ahhoz, hogy egyszerűsítő rendszerre bukkanjunk, ma már egyáltalán nem kell a kortárs ezoterikus művek közt kutakodnunk. A mindennapi életünkbe beszivárgott túlegyszerősítések gyakran nagyon is feltűnőek, máskor viszont már kevésbé észrevehetőek.

Az egyik legnépszerűbb egyszerűsítő alrendszer az egészségügyi terület sajátja. Nem véletlen, hiszen ehhez a modern világban tapasztalható problémák egész tárházát lehet meglovagolni. Csak két példa: egyrészt az ember nem halhatatlan, másrészt pedig a nyugati

Szerzőnkrol:

Dobay Ádám 1984. október 17-én született Budapesten. Egyetemi tanulmányait az ELTE filmelmélet-filmtörténet és angol szakán végezte. 2003 óta foglalkozik mitológiai rendszerek, vallások és szellemi utak összehasonlító kutatásával. 2003 és 2005 között az ELTE Mitológiai Társaságának alapítója és vezetője, 2004 és 2007 között a PAX Televízió „A bennünk élő mítosz” című ismeretterjesztő filmsorozatának megalkotója és szerkesztője. Jelenleg szabadúszó, ismeretterjesztő cikkek írásával, tudományos ismeretterjesztő beszélgetések szervezésével és kutatási témáiban készülő könyvek előkészítésével foglalkozik.

orvostudomány eleddig messze nem tudott mindenre megoldást találni. Vagyis az erre épülő rendszerek a világ e területében való csalódottságot használják ki. Szedd be ezeket a vitaminokat naponta, és az egész életed megváltozik! Vagy: Vegyél be jó sokat ezekből a tablettákból, és soha többet nem lesz semmilyen betegséged!

Az egészségügyi típussal gyakran kéz a kézben járó pénzszerező rendszerekben, például a beléptetős multilevel marketing (MLM) hálózatok esetében már az anyagi jólét biztosítása is belép a képbe. Ezeknél a viszonteladói rendszert megkerülve, mi magunk a kereskedő helyébe lépve adjuk tovább azokat a termékeket, amikről már elhittük, hogy megváltoztatják az életünket.

E rendszerek limitációit már többen megírták az MLM-hez gyakran kísértetiesen hasonlító piramisjátékok irodalmában. A termék előállítója jól jár, hiszen a hálózat kiépítését és a reklámozást a vásárló-eladóra hárítja át, ettől viszont kérdésessé válik, hogy képesek-e megadni ezek a rendszerek a reklámozott könnyen elérhető gazdagságot. (Mindenesetre az ilyen rendszereket nekem egykor reklámozó

tucatnyi ismerősöm közül végül egy sem termelt értékelhető profitot, függetlenül az adott termék minőségétől.)

Bármelyik egyszerűsítő rendszer fennmaradásának kulcsa, hogy mindent megtesz azért, hogy úgy tűnjön, mintha nem csak egy újabb termék lenne. De akár konkrétan árul valamit, akár ideológiai konstrukció, az egyszerűsítő rendszer ugyanúgy csak egy termék, ami vagy problémáink egy nagy halmozára, vagy rögtön az összesre reklámoz megoldást. Viszont akár pénzért, akár személyes meggyőződésünkért cserébe konkrétan venni már csak egy illúziót tudunk, hamis biztonságot. Ez különbözteti meg a valódi, működő, általában több ezer éves múlttal rendelkező szellemi utaktól, amik nem térítenek, nem ígéretnek, és csak komoly, önmagunkon végzett munka árán várhatóak változások – és akkor sem az anyagi biztonság vagy a hatalom, hanem spiritualitás vagy tudat szintjén.

Nincsen ugyanis semmilyen tárgyi, anyagi, szellemi termék vagy ezoterikus titok, ami képes lenne megóvni minket a körülöttünk lévő világ történéseitől és változásaitól. Maximum ennek az elképzelésnek az illúziójára tudjuk áldozni rengeteg pénzünket vagy több évet az életünkéből. Az már csak az adott rendszer ügyességén és a saját kintartásunkon múlik, hogy meddig vagyunk hajlandóak magunkat egy ilyen rendszernek feláldozni.

Dobay Ádám ❧

